

Digitale Nieuwsbrief (no. 2) in verband met het verschijnen van het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* op 10 mei 2023

www.uitgeverijdrenthe.nl
gjdijkstra@uitgeverijdrenthe.nl

Gemeente Emmen 1940-1945

Het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* is door Sis Hoek-Beugeling (foto links) samengesteld na een jarenlang onderzoek naar mensen en gebeurtenissen voor, tijdens en na de Duitse bezetting. Zij werd door het dagboek van haar grootmoeder Sien Beugeling-Hagenouw geïnspireerd. Zelf zegt zij over haar boek: "Een kroniek van het alledaagse leven van alledaagse mensen in oorlogstijd." In het boek worden de bezettingsjaren 1940-1945 in de voormalige gemeenten Emmen, Schoonebeek en het dorp Veenoord beschreven.

Voor haar boek heeft zij verschillende mensen geïnterviewd en hun verhalen in het boek opgenomen. Ook las zij veel boeken en artikelen over de bezettingsjaren, waarvan zij samenvattingen in het boek heeft verwerkt. Daarnaast deed zij onderzoek in het gemeentearchief van Emmen en heeft zij gebruik mogen maken van gegevens die door andere onderzoekers en historici zijn verzameld.

Presentatie *Gemeente Emmen 1940-1945*

Het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* wordt door de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe op 10 mei 2023 in het kerkgebouw De Kapel, Kapelstraat 63, 7811 HC Emmen, gepresenteerd. Aanvang: 13.30 uur.

Voor het programma: zie Digitale Nieuwsbrief no.1:
<https://www.uitgeverijdrenthe.nl/gemeente-emmen-1940-1945>

Leden

Leden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe kunnen zich voor de presentatie aanmelden bij Gré Tiben [gretiben@hotmail.com] of per telefoon [06 15688141]. Leden kunnen daarbij opgeven of zij tijdens de presentatie het boek voor de 'ledenprijs' van € 17,50 willen kopen. De verkoopprijs van het boek in de boekwinkel bedraagt € 24,90.

Nog geen lid van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe? U kunt zich opgeven bij: Gré Tiben [gretiben@hotmail.com] of per telefoon [06 15688148] of bij Albert Oost: albertoo1949@gmail.com.

Fragmenten uit *Gemeente Emmen 1940-1945*

1942

Ruzie in de lerarenkamer

In 1938 werd 24-jarige Cees Ouwerkerk benoemd aan de ULO aan het Allee in Emmen als leraar Engels en wiskunde. Hij werd door zijn leerlingen op handen gedragen en kon goed orde houden. Ouwerkerk stak zijn mening niet onder stoelen of banken, iets wat hij ook waardeerde van zijn leerlingen. Ouwerkerk werd gemobiliseerd en keerde na de capitulatie terug naar de school. Vanaf mei 1940 was hij fel anti-Duits.

De ULO aan het Allee

*Cornelis Ouwerkerk (Nieuwpoort, 05-12-1914 - Utrecht, 17-06-1945)
Cornelis (Kees) Ouwerkerk was betrokken bij het verzetswerk en een van de oprichters van de OD-groep in Emmen. Hij werd door landwachters in de nacht van 16 op 17 juni 1944 in zijn kosthuis aan de Nassaulaan in Emmen opgepakt. Hij werd naar de Sicherheitsdienst in Assen gebracht, gemarteld en werd via kamp Amersfoort op transport naar het concentratiekamp Neuengamme/Sandbostel geplaatst. Het kamp werd op 29 april 1945 bevrijd. Hij kwam doodziek in Nederland aan en overleed op 17 juni 1945 in Utrecht als gevolg van de geleden ontberingen. Cees Ouwerkerk was niet getrouwd en werd in Nieuwpoort begraven.*

Hij begreep totaal niet dat er Nederlanders waren die met de Duitsers wilden samenwerken. In zijn ogen waren dat landverraders. Ouwerkerk verfoeide de leraar Frans, Gauke Tuinbeek, de enige docent aan de school die lid was van de NSB.

Ouwerkerk beet hem na de capitulatie toe: "Ons land is aangevallen. De Duitsers zijn dus onze vijanden. Wie ze helpt is een verrader." Er speelden zich heftige taferelen af in de lerarenkamer als Tuinbeek zich minachtend uitliet over de joodse leerlingen.

Een rel ontstond toen leerlingen uit de vierde klas weigerden een proefwerk te maken waar een aantal zinnen in stonden, waarin Engeland in een zwart daglicht werd gesteld. De slechte verhoudingen op school werden ook buiten de school bekend. Burgemeester Bouma probeerde de sfeer te verbeteren. Hij verzocht het personeel de strijdbijl te begraven en een gezellig feestje te bouwen, waarvoor hij een bedrag van een paar honderd gulden aanbood ter bestrijding van de kosten. Ouwerkerk nam daarop het woord: "Zolang er nog zoveel van onze Nederlandse kinderen om hun in de oorlog gesneuvelde vader treuren, zolang er nog zoveel van onze leerlingen de dood boven het hoofd hangt, zolang ga ik geen feest vieren." Met de opmerking over kinderen die de dood boven het hoofd hangt verwees hij naar de deportatie van joodse kinderen uit Emmen. Bouma keerde onverrichter zake terug naar het gemeentehuis.

In september 1943 kreeg collega leraar J.L. Legro het met Tuinbeek aan de stok. Legro vond dat Tuinbeek zich niet met politiek moest bemoeien. De ruzie liep zo hoog op dat Tuinbeek Legro een vuistslag toediende. De vredesrechter veroordeelde Tuinbeek in januari 1944 tot een boete van f. 10,00 of tien dagen hechtenis, waarmee rekening werd gehouden dat Tuinbeek de enige NSB'er op de ULO was 'en dat dit wel eens tot minder gewenste handelingen aanleiding kan geven'.

Een grote kleine daad van verzet

Thie en Antje Ensing-Hartog woonden in Noordbarge aan de Bargerkampenweg 7. De naamgeving van de oudste van hun tweeling in september 1942 was een grote kleine daad van verzet en werd

ondanks de Duitse verordeningen ingeschreven in de Burgerlijke Stand: Wilhelmina Juliana Beatrix Irene!

Hun jongste dochter kwam op 28 februari 1945 ter wereld. Het lukte Thie toen niet om haar de naam Margriet Francisca te geven, dat mocht alleen Francisca zijn, de tweede naam van het prinsesje. Na de oorlog werd haar naam kosteloos veranderd in Margriet Francisca.

De familie Ensing voor hun woning voor 1940 met de vier oudste kinderen.

1943

Een Russische krijgsgevangene

Dit verhaal kent geen tijdsaanduiding maar is wel bijzonder... De familie Slagter-Heidotting woonde 'in het veld' in de omgeving van Zwartemeer. Zij boden op een gegeven moment onderdak aan een jongen die dertien jaar leek, maar later achttien jaar bleek te zijn, waar ze niet mee konden communiceren maar ze begrepen dat hij een Russische krijgsgevangene moest zijn. Hij was helemaal 'uitgeleefd' en had veel tekenen van mishandeling op zijn lichaam. De familie maakte een leefruimte voor hem in een 'veenwal', waar hij meestal de tijd doorbracht. Als hij in de woning van de familie was, was hij zo getraind dat hij onmiddellijk in de bedstee dook als ze iemand bij de buitendeur hoorden. Moeder Slagter, maar ook mensen in de buurt zorgden ervoor dat hij voldoende te eten kreeg. In april 1945 tijdens de bevrijdingsdagen begreep hij dat de Polen in Emmen waren. Daar moest hij naar toe en verdween. Mensen die hem kenden zouden hem nog op een Poolse tank hebben gezien.

Een jonge Russische krijgsgevangene uit Lager Alexisdorf

De herstelde woning van het gezin De Vries aan de Heerenstreek 5

Tranen in Nieuw-Dordrecht

In de nacht van maandag 23 augustus 1943 kreeg een Lancaster MK I van de RAF onderweg voor een bombardement op Berlijn met aan boord zeven bemanningsleden, mechanische problemen en werd bovendien aangevallen door een Duitse jager. Volgens ooggetuigen werd het toestel geraakt, explodeerde het en stortte het brandend neer aan de Heerenstreek in Nieuw-Dordrecht.

De ontplofte fosforbommen veroorzaakten enorme schade. Het zwaast werd het gezin De Vries getroffen. De woning werd aan de voorkant geraakt waarbij het echtpaar De Vries-Jalving (beiden 41 jaar) en hun achtjarig zoontje Willem omkwamen. De vijf andere

kinderen bleven ongedeerd. Vijf mensen raakten zwaar gewond en 24 tot 30 mensen liepen zware verwondingen op. Wijkzuster Wesseling uit Nieuw-Dordrecht en dokter Hospers uit Emmen, die op datzelfde moment ook bij een aanstaande bevalling werd geroepen, verleenden de eerste hulp. De marechaussegroep uit Klazienaveen en de post Nieuw-Dordrecht werden meteen ingeschakeld voor hulpverlening en bewaking. De dominee en de Franse krijgsgevangenen

Het graf van de familie De Vries op de Algemene Begraafplaats in Nieuw-Dordrecht

De gereformeerde kerk in Zwartemeer met rechts daarvan de pastorie, waar de drie Franse krijgsgevangenen door dominee Hoekema gastvrij werden onthaald.

Franse krijgsgevangenen

In de herfst van 1943 slaagden drie Franse krijgsgevangenen erin te ontvluchten uit het kamp Bathorn ten noorden van Georgsdorf. Na een tocht door het veen kwamen ze aan bij de St Anthoniuskerk aan de Kamerlingwijk in

Zwartemeer, waar ze de nacht onder een brug doorbrachten. Ze ontmoetten de volgende ochtend pastoor Boxtel die hen doorverwees naar Hoeksema, dominee van de Gereformeerde Kerk. De dominee hoorde op een maandagochtend dat er zich iemand achter de kerk verschool, ging op onderzoek uit en ontdekte de drie mannen die hij mee naar huis nam. Daar werd duidelijk dat het om gevluchte Franse krijgsgevangenen ging, die dachten dat ze nog op Duits grondgebied waren. Dominee Hoeksema had vaker onderduikers in huis gehad, dus de mannen waren welkom. De volgende dagen werden ze voorzien van burgerkleding uit de kasten van de dominee, meester Stuit en kapper Dam. Deze laatste knipte ook hun haren en baard zodat ze er tijdens de reis terug naar Frankrijk netjes uit zouden zien. Hoeksema had contacten met het verzet, zodat hun terugkeer kon worden voorbereid.

Overdag zaten de mannen in de logeerkamer, 's avonds bij de dominee in de studeerkamer. Met de onderwijzer Jean Bolea uit Lyon kon Hoeksema het best communiceren, met de kok Zozo Giacomelli uit Nice en operazanger Georg Sembri uit Calvi (Corsica) was dat moeizamer. Van de kinderen Hoeksema had alleen de vijfjarige Henk de mannen gezien, maar iedereen, inclusief het dienstmeisje, wist dat er logés in huis waren, want na het eten werden drie borden naar boven gebracht. Gepraat werd nergens over. Toen de vluchtroute was geregeld voor de mannen bracht mevrouw Stuit hen vanaf station Nieuw-Amsterdam naar het contactadres in Hengelo. Hoeksema ontving later bericht van een van de mannen dat ze in Frankrijk waren aangekomen en ontving in november 1947 het verzetskruis van de Franse regering. Henk Hoeksema heeft na 2000 nog vele pogingen in het werk gesteld om op de een of andere manier meer gegevens over de drie Franse krijgsgevangenen te achterhalen. Dat is niet gelukt.

Gemeente Emmen 1940-1945 is door Sis Hoek-Beugeling samengesteld na een jarenlang onderzoek naar mensen en gebeurtenissen voor, tijdens en na de Duitse bezetting.

De omvang is 320 bladzijden en het formaat is 21,5 cm x 30 cm (staand). Het boek is genaaid gebonden (harde omslag) afgewerkt en op 120 grams houtvrij offset Soporsetpapier gedrukt. In **Gemeente Emmen 1940-1945** zijn ongeveer 480 foto's en afbeeldingen opgenomen. Door het formaat, de omslag en de keuze van het papier heeft het boek een bijzondere uitstraling.

Inhoud van Gemeente Emmen 1940-1945

In zeven hoofdstukken beschrijft Sis Hoek-Beugeling de oorlogsjaren: 1- 1918 - 1940 (30 bladzijden); 2- 1941 (32 bladzijden); 3- 1942 (36 bladzijden); 4- 1943 (46 bladzijden); 5- 1944 (56 bladzijden); 6- 1 januari 1945 t/m 15 april 1945 (38 bladzijden) en 7- 16 april 1945 t/m 31 december 1945 (38 bladzijden).

Verder heeft Sis Hoek-Beugeling een nawoord geschreven en is in het boek een notenapparaat, literatuurlijst en een verantwoording van de foto's opgenomen. Judith van Weperen-Binnema heeft een namenindex gemaakt. Hierbij zijn de namen van ongeveer 1.400 personen opgenomen die in het boek worden genoemd. In het zogenaamde colofon zijn teksten opgenomen van Peter Kraan (de totstandkoming van het boek), Sis Hoek-Beugeling (verantwoording) en burgemeester Eric van Oosterhout (voorwoord).

Digitale Nieuwsbrief no. 3 (**Gemeente Emmen 1940-1945**) verschijnt omstreeks 8 mei 2023.